

The Function of "Chain" Stories in Children's Intellectual Development with Emphasis on Bruno Bettelheim's Theories: The Case of the Story 'The Old Woman'

Masoumeh Yasamifar¹, Mohammad Khosravi Shakib^{*2}

Literature review

Little research has been done on the impact of folk tales on children's development. But, no research has been done on the serial and sequential stories and the need to plot them in order to affect the intellectual and mental development of children has not been investigated.

Objectives, questions, and assumptions

In this article, according to Bruno Bettelheim's theories and focusing on one of the series stories, "The Old Woman", one of the folk tales of Lorestan (Farhvashi, 2018, vol. 3, p. 121), the following question was pursued: what advantages makes it possible to consider series and chain stories in the development of the child from different aspects? The premise of this article is that series stories, due to their special structure, repetitive and conscious, and compared to today's stories,

Received: 18/08/2021

Accepted: 12/10/2021

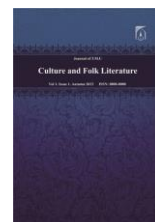
* Corresponding Author's E-mail:
m.khosravishakib@gmail.com

1. Teacher of ministry of education, Khoram Abad.

<http://orcid.org/0000000326830603>

2. Associate Professor of Persian Language and Literature, Lorestan University, Khoramabad, Iran (Corresponding author)

<http://orcid.org/0000000301407155>

have an impact on the development of children's verbal and imaginative intelligence and the transference of concepts symbolically.

The main discussion

Through series stories, children learn about the cultural heritage and society at large, and understand their myths and symbols of thought. The most important functions of chain and series stories can be discussed in the following order.

Entertaining and enjoyable

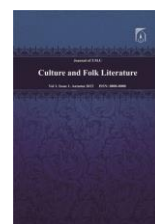
Series tales as one of the types of folk tales carry with them the possibility of talking animals and natural phenomena that are humanized and the objects that come to life as well as the repetition of some verses. Words and sentences have the ability to quickly attract the children's attention and the child enjoys hearing them.

Strengthen verbal intelligence

Chain and series stories are suitable for children aged 3 to 7 years. Hearing such stories would increase the child's vocabulary. This is because some sentences, clauses, and words are repeated over and over again, and the special rhythm that exists in these stories causes the child's mind to be engaged with words.

The chain of creation

In the story of "The Old Woman" and other series stories, the connection between the components of the story is a sign of the best system and the unique association and connection of the universe. By understanding this fundamental issue, the child becomes aware of this glory and the continuity of the components, and realizes that he is in this chain of existence, a chain in which there is not the slightest bit of disorder or anomaly.

Animism

In the story of 'The Old Woman', the child is accompanied by a fox like a human being, and in a circular roundabout, he talks about animals and natural phenomena, and that these animals or phenomena are spoken of as humans. This does not surprise the character, because in the child's mind, all phenomena or animals are equal to humans. According to Bettelheim, the child does not know a definite boundary between objects and living things; in a child's imagination, it is not only animals that feel and think; but the stones are also alive. Hence it is easy to believe that objects that were previously silent begin to speak (ibid., p. 58).

A fusion of imagination and reality

In the story of the "The Old Woman", the reality of the world and its creation is indirectly presented to the child in an imaginary way. Bethelheim believes that the story, after taking the child to the world of wonders, finally brings him back to reality in a very convincing way. Upon hearing these stories, the child realizes that these stories are unreal but not untrue (Bettelheim, 2013, pp. 76, 79, 90). As we see in the story of the "The Old Woman", the child imaginatively accompanies the fox to find his tail in a long circular tour, and of course in this imaginary tour with the amazing reality of the creation world, it encounters a special order and coherence and coordination.

Acquiring a common identity

In the story of 'The Old Woman', we see that all dynasties depend on each other to meet their needs. Therefore, by hearing this story, the child understands the connection of the members of the society and learns that every member of the society, from animals to natural phenomena, has a role in meeting the needs of the society, and without them, a defect occurs. This connection and chain participation reflects

the common identity of all beings and entrusts children with the practice of collectivism as well as the development of an active and community-oriented personality.

Symbolic cognition of the universe

The story of the "The Old Woman" contains deep concepts of the process of creation with a symbolic expression that answers many questions of children. "Children, like the great philosophers, seek answers to eternal questions," says Bettelheim. The child asks himself: Who am I? Where did I come from? How was the world found? Who created humans and animals? What is the meaning of life?

Folk tales and fairy tales have answers to these urgent questions that the child can understand only by hearing the story (Bettelheim, 2013, p. 59). The decipherment of the symbolic words in the story of 'The Old Woman' leads us in a wonderful way to the process of creation of nature and man, with a special order and connection.

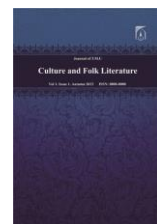
Designing religious and philosophical themes

In the story of 'The Old Woman', deep meanings are presented in simple language and childish expression. In this story, we see the great Quranic concepts related to creation and resurrection in simple language.

In this story, we see the great Quranic concepts related to creation and resurrection in simple language. Also, in this story, we can see philosophical concepts such as the argument of causality and the argument of order in a primitive and childish way.

Conclusion

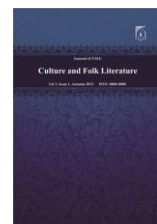
Chain stories, by developing the child's personality and collective identity, prepare him to communicate with others and participate in the acquisition of a common identity, and by designing moral and

value rules as well as emphasizing and insisting on following them, children take on a worldview, a shared identity, an active personality, and an active nature. The analysis of 'The Old Woman' story showed that this kind of storytelling evokes a sense of childish suspense and expectation and makes the child eager to hear the next stages of the story, and puberty and intellectual development, before thinking affects the child's cognition and perception. Teaching the chain-linked folk tales in educational centers and explaining the explanatory and interpretive variables governing their structure and context is the specific suggestion of this article.

References

- Ashley, J. (2000). *Numbers and destiny* (translated into Farsi Mahyar Jalaliani). Zarrin.
- Bettelheim, B. (2006). *Children need myths* (translated into Farsi Kamal Behrooznia). Afkar.
- Bettelheim, B. (2013). *The enchantment of myths* (translated into Farsi Akhtar Shariatzadeh). Hermes.
- Campbell, J. (1949). *The hero of Hazareh Chehreh* (translated into Farsi by Shadi Khosropanah). Gol Aftab.
- Dad, S. (1993). *Dictionary of literary terms*. Morvarid Publications.
- Delashoo, M. L. (1988). *The cryptic language of fairy tales* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Toos.
- Farahvashi, B. (2018). *Lorestan folk tales* (in Farsi). Center for the Great Islamic Encyclopedia.
- Fisher, R. (2009-2010). *Thinking training*. Gage.
- Gustav Jung, C. (1999). *Man and his symbols* (translated into Farsi by Mahmoud Soltanieh). Jami Publications.
- Haddad, H. (2003). *Descriptive bibliography of Iranian story elements*. Sureh Mehr Publishing Company.
- Hall, James (2001). *Dictionary of Symbols in East and West* (translated by Roghayeh Behzadi). Contemporary Culture.

- Heidari, A. (2013). Analysis of Laki stories based on Jung's psychology. *Journal of Child Literature Studies*, 4(1), 49-67.
- Jobs, G. (2016). *The culture of symbols: mythology* (translated into Farsi by Mohammad Reza Baqapour). Akhtaran.
- Knight, J., & Gerbran, A. (2000). *Culture of symbols* (translated into Farsi by Soodabeh Fazaili). Jeyhun.
- Mahjoub, M. (2003). *Iranian folk literature* (edited by Hassan Zolfaghari). Cheshmeh Publishing.
- Marzef, U. (2017). *Classification of Iranian stories* (translated into Farsi by Kikavous Jahandari). Soroush.
- Matsui, T. (1984). *Editing children's books* (translated into Farsi by Goli Emami). Printing Atelier.
- Motahari, M. (1986). *Introduction to Islamic sciences, logic, philosophy* (in Farsi). Sadra.
- Yasamifar, M., Sepahvandi, M., & Khosravi Shakib, M. (2019). The analysis of 'silent city' through the journey of the hero archetype suggested by Joseph Campbell. *Bimonthly of Folk Culture and Literature*, 7(30), 101-124.
- Zomordi, H. (2008). *Plant symbols and symbols in Persian poetry* (in Farsi). Zavar.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۹، شماره ۴۱، آذر و دی ۱۴۰۰

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23454466.1400.9.41.5.7

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری کودکان

با تأکید بر نظریات برونو بتلهایم

(تحلیل موردی قصه «پیرزن»)

معصومه یاسمی فرا^۱، محمد خسروی شکیب^{۲*}

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۷ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰)

چکیده

قصه‌های عامه توانایی آن را دارند تا فرایند رشد، ظرفیت‌های ذهنی و همچنین هوش کلامی کودکان را وسعت ببخشند. در این مقاله به بررسی نوعی از قصه‌های عامه با عنوان «قصه‌های زنجیروار» پرداخته می‌شود و برای نمونه قصه «پیرزن»، از قصه‌های عامیانه لرستان، با روش توصیفی - تحلیلی و البته کیفی موردبررسی قرار می‌گیرد. پیش‌فرض مقاله این است که قصه‌های زنجیروار می‌توانند حس تعلیق و انتظار کودکان را برانگیزند و او را برای شنیدن حلقه بعدی قصه مشتاق کنند و با این شگرد ساختاری، فرایند بلوغ و بسط فکری و شناخت‌شناسی کودک را سرعت ببخشند. نظم و توالی شکلی و البته محتوایی موجود در قصه‌های زنجیروار موجب می‌شود تا کودک مهارت‌های اجتماعی، جامعه‌پذیری و شرکت در فرایند کسب هویت جمعی را تمرین کند. در این قصه‌ها، فرایندهای تجریدی چون خلقت،

۱. دبیر آموزش و پرورش خرم‌آباد، ایران.

<https://orcid.org/0000000326830603>

۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران (نویسنده مسئول)

m.khosravishakib@gmail.com

<https://orcid.org/0000000301407155>

آفرینش و همچنین نظام احسن و علی حاکم بر جهان، به صورتی زنجیروار و باورپذیر در اختیار کودک قرار می‌گیرد. این قصه‌ها بیش از هر چیز بر ضرورت آشنایی کودک با فرایند مشارکت در کنش‌های جمعی، کسب هویت مشترک، تقویت روحیه تعاون و همکاری اجتماعی، تأکید دارند. از آنجاکه پرورش و تقویت روحیه و بسط شخصیت جمع‌گرا برای کودکان اهمیت زیادی دارد، شایسته است که این‌گونه از قصه‌های زنجیروار در مراکز پیش‌دبستانی و دبستانی مورد استفاده متولیان آموزش و پرورش قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: قصه‌های عامیانه، قصه‌های زنجیروار، نماد، رشد کودکان.

۱. مقدمه

قصه‌های عامه از گسترده‌ترین و عمیق‌ترین بخش‌های ادبیات و فرهنگ عامه است. این قصه‌ها به منزله گنجینه‌های ارزشمند فرهنگی در تمام جوامع بشری رواج داشته‌اند و عمرشان به قدمت عمر بشر است. سیما داد در تعریفی از قصه‌های عامیانه می‌گوید: «قصه‌های عامیانه به انواع قصه‌های کهن گفته می‌شود که به صورت شفاهی یا مکتوب در میان اقوام گوناگون از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است» (داد، ۱۳۷۱، ص. ۲۳۴).

امروزه پژوهشگران و محققان زیادی به تحقیق در حوزه قصه‌های عامیانه پرداخته و نتایج شگفت‌انگیزی به دست آورده‌اند. بی‌شک یکی از نتایج مهم چنین تحقیقاتی این است که قصه‌های عامیانه برای رشد فکری کودکان از جنبه‌های مختلف، اهمیتی حیاتی و ضروری دارند. بیان و زبان قصه‌های عامیانه، بیان و زبانی در جهت ارتباط و وابستگی کلامی است که توانایی آن فراتر از محدوده‌های زمانی، مکانی و فرهنگی است. فیشر^۱ می‌گوید: «کنش این قصه‌ها سرگرمی بوده، ولی ابزاری برای تبادل دانش‌ها، احساسات، افکار و تخیلات مشترک فرهنگی نیز بوده‌اند. این قصه‌ها در شناخت اجتماعی و پرورش نظریه در ذهن کودکان نقش کلیدی دارند» (فیشر، ۲۰۰۸-).

۲۰۰۹، ص. ۹۸). دلاشو^۲ نیز معتقد است که ما قبلاً به قصه‌های عامیانه، فقط برای سرگرمی به‌ویژه برای کودکان نگاه می‌کردیم، اما اگر از قصه به اسطوره بازگردیم، به کشف اسرار حقیقت نائل می‌شویم (دلاشو، ۱۹۵۰، ص. ۳۸). قصه‌های عامیانه انواعی دارند. اولریش مارزلف^۳ به تقسیم‌بندی قصه‌های عامیانه ایرانی مکتوب پرداخته است و در ذیل عنوان‌هایی که تامپسون برای قصه‌های عامیانه مشخص کرده، به تیپ‌شناسی آن‌ها پرداخته است و یک نوع از قصه‌های عامیانه را با عنوان «قصه‌های مسلسل»^۴ معرفی کرده است. شاید بتوان گفت عنوان «زنجیروار» برای این نوع از قصه‌ها مناسب‌تر باشد، زیرا ساختار این‌گونه قصه‌ها چون حلقه‌های زنجیر به‌هم‌پیوسته و در جهت پیام و رسالتی واحد عمل می‌کنند. این قصه‌ها که به شدت موردعلاقه کودکان با سنین ۳ تا ۷ سال است، از نظم، پیوستگی و استحکام خاصی برخوردارند. رضا رهگذر درباره این نوع از قصه‌ها ابراز می‌دارد که قصه‌ها یا افسانه‌هایی که در جریان پیوسته خود به بندهایی تقسیم می‌شوند و هریک از آن بندها شامل یک ماجرای ساده مشابه و البته وابسته به ماجرای بند قبلی است. در انتهای هر ماجرا نیز یک یا چند جمله تقریباً ثابت تکرار می‌شود. به همین دلیل این نوع افسانه‌ها را قصه‌های همراه با تکرار، نام‌گذاری کرده‌اند (حداد، ۱۳۸۲، ص. ۳۲۹). این قصه‌ها با ویژگی‌های ظاهری مثل تکرار بعضی بندها و سادگی و روانی در بدایت امر، مخاطب کودک را به خود جذب می‌کنند. باوجود اینکه در تقسیم‌بندی مارزلف، چنین قصه‌هایی شاید به دلیل ظاهر آهنگین و ویژگی تکراری بودن بندهایی در آن‌ها و نظم ظاهری در طبقه‌ای جدا از قصه‌های پریان، واقع شده‌اند، اما از بسیاری از جهات همچون نمادین بودن و اتفاقات غیرعادی شبیه به قصه‌های پریان هستند. به نظر می‌رسد این قصه‌ها علیرغم مفید بودن برای کودکان از جنبه‌های مختلف که در این مقاله تلاش می‌شود به برخی از آن‌ها

اشاره شود، مورد توجه نبوده‌اند. در برخی از قصه‌های زنجیروار مانند «گنجشک بهانه‌گیر»، فرایند پیوستگی اعضای جامعه و همکاری و تعاون مشهود است و همچنین این قصه با روش قصه‌درمانی کودک را یاری می‌دهد تا بر تعارضات درونی خود به نفع اعضای جامعه غالب شود. نادیده گرفتن و حذف این قصه‌ها در فرایند یادگیری و پرورش ذهنی کودکان دبستانی و پیش‌دبستانی، نشان‌دهنده عدم آگاهی این مراکز از کارکرد و کاربرد این پتانسیل فرهنگی موجود، در جهت باروری، تربیت و سلوک ذهنی کودکان است.

۱-۱. روش و سؤال پژوهش

ما در این مقاله تلاش می‌کنیم که تأثیر قصه‌های زنجیروار و دنباله‌دار را بر رشد کودک از جنبه‌های مختلف، بررسی کنیم. به این منظور ابتدا به مرور اجمالی نظریاتی از اندیشمند برجسته، برونو بتلهایم^۵ و ارائه یکی از قصه‌های مسلسل یعنی «پیرزن»، از قصه‌های عامیانه لرستان (فروه‌وشی، ۱۳۹۷، ج. ۳/ص. ۱۲۱) می‌پردازیم و با روشی توصیفی - تحلیلی و البته کیفی به این پرسش پاسخ خواهیم داد که چه امتیازاتی باعث می‌شود تا قصه‌های مسلسل و زنجیروار را در رشد کودک از جنبه‌های مختلف، مهم و تأثیرگذار بدانیم؟ پیش‌فرض این مقاله این است که قصه‌های مسلسل با توجه به ساختمان خاص، پرتکرار و آگاهانه آن‌ها، به منزله یکی از انواع قصه‌های عامیانه نسبت به قصه‌های امروزی، برای رشد هوش کلامی و تخیلی کودکان و انتقال مفاهیم به صورت نمادین به آن‌ها بسیار مناسب‌تر هستند.

۲. رویکرد نظری تحقیق

برونو بتلهایم از شاگردان فروید است که در زمینه روان‌شناسی تربیتی و رشد، تحصیل کرده است. وی درباره قصه‌های عامیانه و پریان و تأثیر آن‌ها در رشد و شکل‌گیری

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی‌فر و همکار

شخصیت کودکان، مطالعات گسترده‌ای انجام داده است و کتاب‌هایی مانند *افسون افسانه‌ها* در این زمینه تألیف کرده است. درک مفهوم زندگی، هستی و کشف راز و رمزهای آفرینش همواره یکی از تلاش‌های انسان، در طول زندگی از کودکی تا پیری، بوده است. انسان در هر سنی بسته به رشد و تکامل خود در پی درک چیستی خلقت و آفرینش و رازهای آن است. کودکان با ذهنی تازه و نارس، همواره با سؤالاتی دربارهٔ هستی و آفرینش و خدا مواجه می‌شوند. بتلهایم عقیده دارد که در داستان‌هایی که امروز برای کودکان می‌نویسند، عمدتاً از این مسائل هستی اجتناب می‌شود، حال آنکه این مسائل برای رشد ذهنی و درک موقعیت و همچنین تعادل روانی و فکری همهٔ ما اهمیت حیاتی دارند. کودکان بیش از هر چیز نیاز دارند با صورت‌های نمادین آشنا شوند. قصه‌های عامیانه بینش‌های عمیقی را که از دوران‌های دراز و پرفرازونشیب هستی انسان مانده است، گرد آورده‌اند؛ میراثی که نمی‌توان آن را به هیچ شکل دیگری چنین ساده یا قابل‌دسترس برای کودک آشکار ساخت (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمهٔ شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۷، ۳۱). بتلهایم با ابراز نارضایتی از حجم و تعداد انبوه کتاب‌های امروزی که با عنوان ادبیات کودک نگارش یافته‌اند و به این دلیل که این کتاب‌ها کودک را از درک معنی زندگی به صورت عمیق دور می‌کنند، به توصیف ویژگی‌های مثبت قصه‌های عامیانه و ضرورت آن‌ها در فرایند بلوغ فکری و کلامی کودکان می‌پردازد و می‌گوید: معنایی که کودک از این قصه‌ها می‌گیرد به قدری متفاوت‌اند و با چنان روش‌های متنوعی، هستی کودک را غنا می‌بخشند که هیچ کتابی به‌تنهایی نمی‌تواند سهم فراوان و چندگانه‌ای را که این قصه‌ها در زندگی کودک دارند، شرح دهد. طی قرن‌ها قصه‌های عامیانه با نقل مکررشان رفته‌رفته معنایی هم آشکار و هم پنهان، منتقل کردند و توانستند با همهٔ سطوح شخصیت انسان هم‌زمان سخن

بگویند. این قصه‌ها نه تنها یک شکل و ساختمان ادبی آگاهانه و متمایزی، بلکه آثار هنری یگانه‌ای نیز هستند که کودک معنایشان را می‌فهمد و از این لحاظ هیچ شکل هنری دیگری به پای آن‌ها نمی‌رسد (همان، ص. ۴، ۱۳ و ۱۴). بتلهایم همچنین معتقد است که زندگی بیشتر مواقع کودک را سردرگم می‌کند و دقیقاً به همین دلیل، کودک بیش از دیگران به فرصتی نیاز دارد تا بتواند در این دنیای پیچیده خود را بشناسد. برای آنکه قادر به چنین شناختی باشد، او نیازمند اندیشه‌هایی است تا به کمک آن‌ها خانه درون و ذهن خام، ساده و ناآزموده خود را سامان دهد و براساس آن در زندگی خود نظمی ایجاد کند. کودک از طریق قصه‌های عامیانه به این مهم دست می‌یابد. چنانکه شیلر^۶ شاعر آلمانی می‌گوید: «در قصه‌های پریان که در کودکی برایم نقل می‌شد، معنایی به مراتب عمیق‌تر از آن حقیقتی که زندگی می‌آموزد، وجود دارد» (همان، ص. ۴).

۳. پیشینه تحقیق

درباره تأثیر اهمیت قصه‌های عامیانه برای رشد کودکان، تحقیقات اندکی صورت گرفته که در اینجا به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌شود: علی حیدری در مقاله «تحلیل قصه‌ای لکی برمبنای روان‌شناسی یونگ» (۱۳۹۲) به این نتیجه می‌رسد که قصه عامیانه ورود صحیح کودک را به دنیای بلوغ جنسی، از راه کنایه، فراهم می‌کند. رجبی همدانی و همکارانش در مقاله «افسانه‌های ایرانی پریان ابزاری برای فکرپروری کودکان» (۱۳۹۶) به بررسی این مسئله پرداخته‌اند که آیا افسانه‌های ایرانی براساس نظریه لیپمن پاسخ‌گوی برخی اندیشه‌های کودکان هستند؟ همچنین نگارندگان مقاله «بررسی فرایند بلوغ کودکان در قصه آهوی شل با تأکید بر نظریات بتلهایم» (۱۳۹۸) به این نتیجه دست یافته‌اند که قصه‌های پریان این توانایی را دارند که مشکلات فرایند بلوغ کودکان را به شکلی مخیل و با بیانی غیرمستقیم مطرح و درنهایت حل کنند. درباره قصه‌های

مسلسل و دنباله‌دار و ضرورت طرح آن‌ها در جهت تأثیر بر رشد فکری و ذهنی کودکان، تاکنون پژوهشی انجام نشده است.

۴. گزارش قصه پیرزن

قصه «پیرزن» از قصه‌های زنجیروار و دنباله‌دار که در میان عامه مردم استان لرستان رایج بوده و بهرام فره‌وشی آن را در کتاب *داستان‌های عامیانه لرستان* مکتوب کرده است، نقل می‌شود.

پیرزنی سه بز داشت. هر روز شیرشان را می‌دوشید، توی سفال می‌ریخت و گوشه خانه می‌گذاشت و گله را به چرا می‌برد. چند روز بود که پیرزن وقتی به خانه می‌آمد می‌دید که شیر را خورده‌اند. یک روز گله را به چرا نبرد و پشت سکوی در خانه ایستاد. دید روباه دُم‌درازی آمد در را باز کرد و رفت تا شیر بخورد. پیرزن گریز برداشت تا خواست بزند، روباه فرار کرد. پیرزن در را بست؛ دُم روباه لای در ماند. روباه دم‌بریده هی می‌گفت پیرزن! دم من را بده! پیرزن گفت: دُمت را نمی‌دهم باید هرچه شیر تا حالا از من خورده‌ای بیاوری تا دمت را بدهم. روباه هرچه گریه و زاری کرد پیرزن دمش را نداد. روباه سر گذاشت به کوه و کمر. دید چهار تا بز آنجاست. پیش بزها رفت و گفت: بزها کمی شیر به من بدهید ببرم برای پیرزن تا دُمم را بدهد. گفتند: ما شیر مفت به کسی نمی‌دهیم. برو برایمان برگ درخت بیاور تا بخوریم و شیر به تو بدهیم، تو شیر را به پیرزن بدهی و پیرزن دُمت را بدهد. روباه پیش درخت‌ها رفت و گفت: ای درخت‌ها تو را خدا کمی برگ بدهید به من، بدهم به بزها، بزها شیر بدهند به من، من شیر را بدهم به پیرزن. پیرزن دُمم را بدهد. درخت‌ها گفتند: ما برگ مفت به تو نمی‌دهیم. برو آب برای ما بیاور بریز پای ما تا برگ‌هایمان زیاد بشود، برگ به تو بدهیم بدهی به بزها، بزها شیر بدهند به تو تا بدهی به پیرزن، پیرزن دُمت را به تو بدهد. گفت: از کجا آب بیاورم؟ درخت‌ها گفتند: برو لب چشمه. رفت لب چشمه. دید سه تا دختر مشک‌ها را پر از آب کردند که به آبادی ببرند. گفت: ای دخترها! تو را به

خدا آب به من بدهید ببرم برای درخت‌ها. درخت‌ها برگ به من بدهند ببرم برای بزها، بزها شیر به من بدهند ببرم برای پیرزن، پیرزن دم را بدهد. گفتند: ما آب مفت به تو نمی‌دهیم تا نروی برایمان حلقه انگشتری بیاوری. گفت: از کجا حلقه انگشتر بیاورم؟ گفتند: ما نمی‌دانیم خودت فکری بکن. روباه رفت و رسید به یک آبادی. زرگری آنجا بود گفت: ای استاد! حلقه‌ای به من بده ببرم برای دخترها، دخترها آب بدهند ببرم برای درخت‌ها. درخت‌ها برگ بدهند ببرم برای بزها، بزها شیر بدهند ببرم برای پیرزن، پیرزن دم را به من بدهد. استاد گفت: من حلقه مفت به کسی نمی‌دهم. برو تخم‌مرغ برایم بیاور تا حلقه را به تو بدهم. روباه رفت و رفت تا رسید به یک آبادی. دید سه چهار تا مرغ و خروس جمع شده‌اند و دارند دانه جمع می‌کنند. یکی از مرغ‌ها گفت: چه کار داری؟ گفت: تخم‌مرغ از شما می‌خواهم که بدهم به استاد تا حلقه بدهد برای دخترها، دخترها آب بدهند ببرم برای درخت‌ها، درخت‌ها برگ بدهند ببرم برای بزها، بزها شیر بدهند ببرم برای پیرزن تا دم را بدهد. مرغ گفت: ما تخم‌مرغ مفت به تو نمی‌دهیم. برو دانه برای ما بیاور تا تخم‌مرغ به تو بدهیم. روباه گفت: دانه از کجا بیاورم. گفتند: خودت می‌دانی. روباه به گندم‌زاری رفت و گفت: ای گندم‌ها تو را به خدا دانه بدهید بدهم به مرغ‌ها، مرغ‌ها تخم‌مرغ بدهند بدهم به استاد، استاد حلقه بدهد بدهم به دخترها، دخترها آب بدهند ببرم برای درخت‌ها، درخت‌ها برگ بدهند ببرم برای بزها، بزها شیر بدهند ببرم برای پیرزن تا دم را بدهد. گندم‌ها گفتند ما هنوز سبزییم و دانه نگرفته‌ایم به آب نیاز داریم. به درگاه خدا دعا کن که بارانی بیاید ما رشد کنیم گندم بدهیم و آن وقت دانه به تو بدهیم. روباه رفت بالای تپه بلندی و به درگاه خدا چند شبانه‌روز دعا کرد. ابری به وجود آمد و باران شروع به باریدن کرد. دو شبانه‌روز باران زد و گندم‌ها سبز کردند، خوشه گرفتند و دانه گرفتند. بعد روباه گندم را برداشت آورد برای مرغ‌ها، مرغ‌ها تخم‌مرغ دادند برد برای استاد، استاد حلقه داد برد برای دخترها، دخترها آب دادند برد برای درخت‌ها، درخت‌ها برگ دادند برای بزها، بزها شیر دادند

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی‌فر و همکار

برد برای پیرزن و پیرزن هم دمش را به او پس داد. قصه ما هم به سر رسید (فروه‌وشی، ۱۳۹۷، ج.۳/ص. ۱۲۱).

این قصه و قصه‌هایی دیگر مانند «گنجشک بهانه‌گیر» (فروه‌وشی، ۱۳۹۷، ج. ۱/ص. ۲۰۹)، «کک و مگس» (همان، ص. ۲۳۹)، «کک به تنور» (همان، ج. ۲، ۲۶۷) و ... با ساختاری زنجیروار و مسلسل، علاوه بر استان لرستان، در دیگر مناطق ایران البته با اختلافاتی اندک رایج هستند. مارزلف به تیپ‌شناسی تعدادی از قصه‌های زنجیروار مثل «چرا این کار را می‌کنی؟»، «خاله‌سوسکه عروسی می‌کند»، «اقامه دعوا با عروس» و ... می‌پردازد. مارزلف، قصه پیرزن را با تیپ شماره ۲۰۳۲ البته با تفاوتی در عنوان مشخص کرده است. در عنوان قصه به جای روباه که در قصه‌های لرستان آمده، موش ذکر شده است؛ «موش دم خود را ازدست می‌دهد» (مارزلف، ۱۹۸۴، ترجمه جهاننداری، ۱۳۹۶، ص. ۲۵۹).

هر قصه عامیانه لایه‌هایی دارد بس متعدد و پرمعنا (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۱۷). ما در مجال اندک این مقاله با تجزیه و تحلیل قصه «پیرزن» درباره تأثیرگذاری آن در رشد کودکان، از برخی جنبه‌ها و با عناوین سرگرم‌کنندگی و لذت‌بخش بودن، رشد کلامی با استفاده از قصه‌های مسلسل، پیوستگی و نظم در قصه‌های مسلسل، درآمیختگی تخیل و واقعیت، آموزش مهارت‌های اجتماعی، جاندارپنداری در قصه‌های مسلسل، آموزش فرایند خلقت و آفرینش و طرح نظام احسن هستی در پوشش ساختاری زنجیروار و همچنین حضور نمادها و نیز طرح مفاهیم مذهبی و فلسفی، می‌پردازیم.

۵. بحث و بررسی

قصه‌های عامیانه یکی از ابزارهای کارآمد آموزشی تلقی می‌شوند که می‌تواند روحیه و کنجکاوی و پرسش‌طلبی کودکان و نوجوانان را اقناع کنند. به‌طور کلی انسان از کودکی به‌دنبال کشف و درک علت و چرایی اتفاقات اطراف است و کودک همواره با این حس

بزرگ می‌شود. قصه‌های زنجیروار و مسلسل، مسیر پاسخ‌گویی به این حس کودکان را هموار می‌کنند. علاوه بر این قصه‌های عامیانه توانایی شنیداری و تقویت توجه شنیداری کودکان را نیز تبدیل و ارتقا می‌دهند و از این طریق میراث فرهنگی و البته اجتماعی را آموزش می‌بینند و اسطوره‌ها و سمبل‌های اندیشگانی خود را درک می‌کنند. همدلی و هماهنگی، آموزش و پرورش، وفاق و مصالحه فرهنگی از مسیر قصه‌گویی هموارتر است و ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی را به راحتی می‌توان از طریق قصه‌های عامیانه به کودک و نوجوان انتقال داد. مهم‌ترین کارکردهای قصه‌های زنجیروار و مسلسل را می‌توان به ترتیب زیر مورد بحث و بررسی قرار داد.

۱-۵. قصه‌های زنجیروار؛ سرگرم‌کنندگی و لذت‌بخش بودن

جذاب بودن و سرگرم‌کننده بودن در مرحله اول برای جذب مخاطب کودک، بسیار مهم است. هرچند که پیام‌های پررمز و راز قصه‌های عامیانه فراتر از سرگرم‌کنندگی آن‌هاست، اما کودک هنگامی که از شنیدن قصه لذت ببرد، طبیعتاً پیام قصه را به خوبی و به سادگی لمس خواهد کرد. ماتسویی^۷ اعتقاد دارد که بسیاری از تئوری‌پردازان حوزه کودک بر این باورند که بهترین کیفیت در قصه کودکان، لذت‌بخش بودن آن است و به همین دلیل تمام کسانی که به نحوی با کتاب‌های کودکان سروکار دارند باید متوجه باشند که کتاب قبل از آموزنده بودن یا در صورت آموزنده بودن، سرگرم‌کننده باشد (ماتسویی، ۱۹۸۴، ص ۱۸۶). محمدجعفر محجوب یکی از مهم‌ترین وجوه قصه‌های عامیانه را سرگرمی می‌داند. وی معتقد است که از آنجایی که ذهن بشر از دو جنبه ادراکی و عاطفی ترکیب شده است و تا روزی که عواطف بر طبع بشر حکم فرماست — یعنی تا ابد — از گفتن و شنیدن افسانه لذت می‌برد (محجوب، ۱۳۸۲، صص. ۱۹۷-۱۹۸). قصه‌های مسلسل و زنجیروار به منزله یکی از انواع قصه‌های عامیانه، به سبب وجود حیواناتی که سخن می‌گویند و پدیده‌های طبیعی که انسان‌نگاری می‌شوند و همچنین اشیایی که جاندار می‌شوند و نیز حالت ریتمیک و تکرار بعضی بندها و

کلمات و جملات، این ویژگی را دارند که مخاطب کودک را سریع به خود جذب کنند و کودک از شنیدن آن‌ها لذت ببرد. در ابتدای قصه پیرزن، دُم روباه که جالب‌توجه‌ترین قسمت بدنش است، قطع می‌شود و به دست پیرزن می‌افتد و این خود ماجراهایی به دنبال دارد و البته کودک قصه را پی می‌گیرد و می‌شنود و می‌خواهد ببیند آیا روباه دُمش را به دست می‌آورد یا خیر؟ و لذت‌بخش بودن این قصه، کودک را به شنیدن و توجه ترغیب می‌کند. از نظر بتلهایم قصه‌های عامیانه همچون همه هنرهای بزرگ هم لذت‌بخش‌اند و هم می‌آموزند و لذتی که از خواندن این قصه‌ها می‌بریم و جاذبه‌ای که احساس می‌کنیم در وهله اول از کیفیت ادبی آن حاصل می‌شود؛ یعنی از خود قصه به منزله اثری هنری و آن هم با توانایی ویژه خود، این کار را به شیوه‌ای که مستقیماً با کودک ارتباط برقرار می‌کند، انجام می‌دهد (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۱۳، ۶۷).

۲-۵. قصه‌های زنجیروار؛ تقویت هوش کلامی

قصه‌های زنجیروار و مسلسل برای کودکان سنین ۳ تا ۷ سال مناسب هستند. کودک با شنیدن چنین قصه‌هایی دایره واژگانش بیشتر خواهد شد. از آنجایی که برخی جملات، بندها و واژگان مرتب تکرار می‌شوند و ضرب‌آهنگ و ریتم خاصی که در این قصه‌ها وجود دارد باعث می‌شود که ذهن کودک درگیر واژگان شود. درحقیقت این گونه قصه‌ها گاهی به شعر نزدیک می‌شوند و این عامل سبب ماندگاری این قصه‌ها در حافظه کودک می‌شود. وقتی چنین قصه‌هایی را برای کودکان نقل می‌کنیم به جاست که از کودک بخواهیم که او هم قصه را برایمان تعریف کند؛ چنان که بتلهایم معتقد است لازم است چنین قصه‌هایی را برای کودکان تکرار کنیم تا تأثیر آن بر ذهن کودک ماندگار باشد (همان، ص. ۷۴) و در این تکرارها کودک با واژگان و جملات جدید و نحوه به کار بردن آن‌ها آشنا شده است. تکرار ترجیع‌بندهای قصه باعث می‌شود تا تکرار

و موسیقی حاصل از آن برای کودک جذاب باشد. جملات کوتاه و اغلب ساده و تکراری در قصه‌های عامیانه باعث شده است تا کودکان بتوانند به راحتی با آن‌ها ارتباط برقرار کنند و انس بگیرند. چنان‌که در قصه پیرزن می‌بینیم یک بند تکراری بین روباه و موجودات و پدیده‌ها موضوع گفت‌وگوست و این بند با ظهور هر موجود یا پدیده جدید، طولانی‌تر می‌شود.

۳-۵. قصه‌های زنجیروار؛ زنجیره آفرینش

قصه‌های عامیانه ساختاری به هم پیوسته دارند با آغازی معین و ماجرای که به سوی راه‌حلی خشنودکننده در پایان داستان پیش می‌رود (همان، ص. ۷۱) و این به هم پیوستگی و نظم را در قصه‌های مسلسل و زنجیری به وضوح می‌بینیم. در ذهن کودک خردسال مجموعه‌ای از تصورات غالباً نامنظم نقش بسته است و همه چیز اغلب چنان مغشوش است که نظم بخشیدن به آن‌ها در توان او نیست، اما برای اینکه کودک از این گشت‌وگذار در عالم خیال نه شکست خورده و ضعیف‌تر بلکه نیرومندتر به عالم واقعیت بازگردد به اندکی نظم و ترتیب نیاز است (همان، ص. ۷۶). نظمی که در قصه‌های مسلسل دیده می‌شود در جهت سامان دادن به آشفتگی‌های ذهن کودک کمک بزرگی است. در قصه «پیرزن» و دیگر قصه‌های مسلسل، پیوستگی میان اجزای قصه، نشان از نظام احسن و معاشرت و وصلت بی نظیر هستی است. کودک با درک این موضوع بنیادین، در جریان این شکوه و پیوستگی اجزاء قرار می‌گیرد و درمی‌یابد که او در این زنجیره هستی قرار دارد؛ زنجیره‌ای که ذره‌ای از بی‌نظمی و ناهنجاری در آن وجود ندارد. داستان «پیرزن» زنجیره‌ای را به نمایش می‌گذارد که می‌توان آن را «زنجیره آفرینش» نام نهاد. نظم زنجیروار قصه مورد بحث را در شکل ۱ مشاهده می‌کنید.

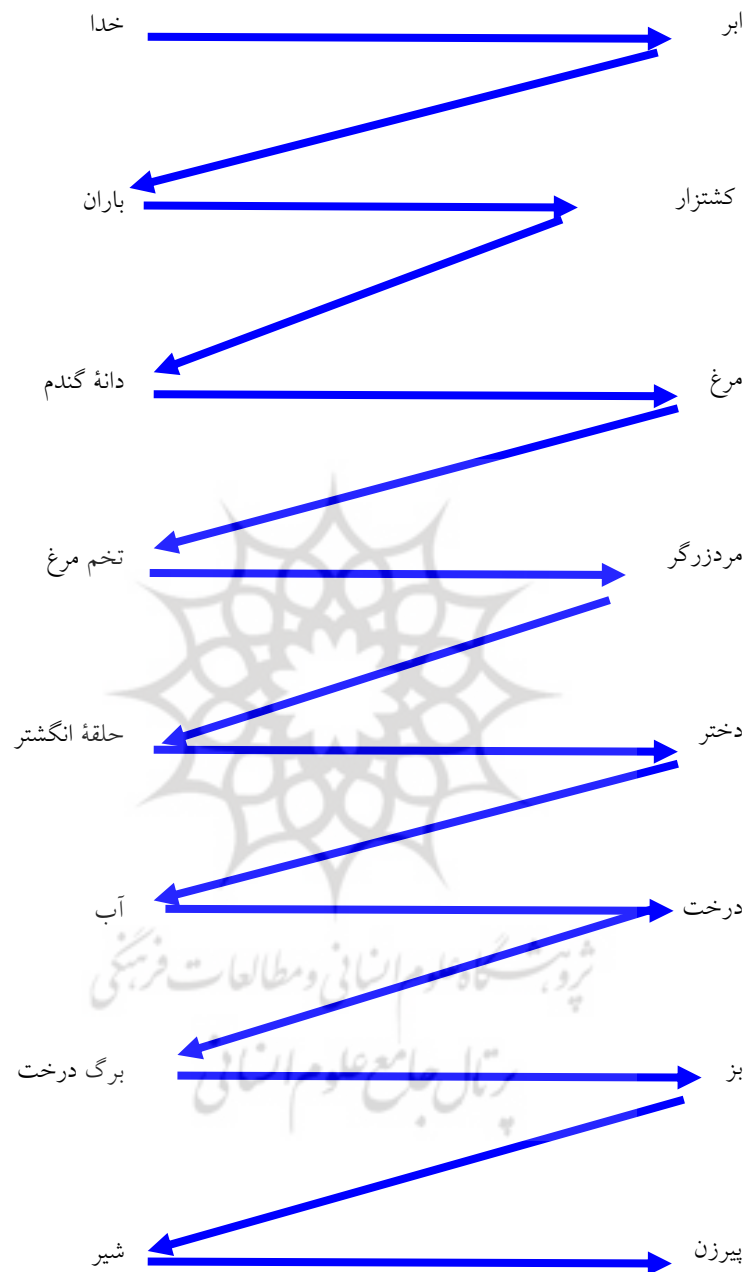

Figure 1: of the chain of creation

زنجیره‌ای که در بالا نشان داده شده است می‌تواند کودک را با نظام هستی آشنا کند که نشان‌دهنده تعاون و همکاری میان موجودات است. این تسلسل در قصه‌ها نشان می‌دهد که هدف از آفرینش، قرارگرفتن در این زنجیره است که همان رسالت و غایت سعادت است که برای هریک از پدیده‌ها یا موجودات تقدیر شده است. تعالی مقدر هریک از موجودات هستی همان هدفی است که از خلق آن در نظر گرفته شده است و زنجیروار هر حلقه‌ای از نظام احسن هستی به حلقه‌های دیگر متصل می‌شود تا ماهیت آفرینش آن موجود در این نظام همکاری و تعاون، شکل بگیرد. باتوجه به شکل ۱، در قصه مذکور، نظامی به تصویر کشیده شده است که به کودک نشان دهد که احیای کمال و تعادل وجودی، مشروط به درک و همچنین شرکت و قرار گرفتن در زنجیره آفرینش و هستی است. یکی دیگر از قصه‌های مسلسل که کودک را به شکلی منظم، با زنجیره «رنج»^۱ و زنجیره «تعاون و همکاری» آشنا می‌کند، قصه مسلسل «گنجشک بهانه‌گیر» است. با ذکر این قصه، زنجیره‌های آن نیز در شکل ۲ و ۳ نمایش داده می‌شود.

یک گنجشک بود رفت توی درّه. یک زنگوله هم به گردنش بود؛ زنگوله‌اش افتاد توی علف‌ها گم شد. رفت پیش آتش گفت: ای آتش! بیا علف‌های درّه را بسوزان تا من بتوانم زنگوله‌ام را پیدا کنم. آتش گفت: من چرا این کار را بکنم؟ یک نفر می‌آید علف‌ها را می‌برد برای گوسفندان. گنجشک رفت پیش رودخانه. گفت: ای رودخانه! بیا آتش را خاموش کن. رودخانه گفت: به آتش چه کار دارم؟ کسی دست‌هایش را روی آن گرم می‌کند. رفت پیش گاوها و گفت: ای گاوها! همه آب رودخانه را بخورید! گاوها گفتند: چه کار داریم به رودخانه؟ کسی می‌آید و دست و صورتش را توی آب آن می‌شوید. گنجشک رفت پیش بار آرد و گفت: ای بار آرد! بیا برو روی دوش گاو. بار آرد گفت: چه کار دارم به گاو؟ کسی می‌آید و از آن شیر می‌گیرد و با او زمین را

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی‌فر و همکار

شخم می‌زند. رفت پیش موش‌ها و گفت: ای موش‌ها بارهای آرد را سوراخ کنید. موش‌ها گفتند: چه کار داریم به بارهای آرد؟ کسی می‌آید و از آن‌ها نان درست می‌کند. رفت پیش گربه‌ها و گفت: ای گربه‌ها! بیایید موش‌ها را بخورید. گفتند: با موش‌ها چه کار داریم؟ رفت پیش سگ و گفت: ای سگ برو موش‌ها دنبال کن تا موش برود بار آرد را سوراخ کند، بار آرد بیفتد روی گاو و گاو برود آب رودخانه را بخورد و رودخانه آتش را خاموش کند و آتش هم علف‌ها را بسوزاند تا من زنگوله‌ام را پیدا کنم. سگ گفت: چه کار دارم به گربه‌ها؟ گنجشک هم غمگین و ناراحت از آنجا رفت (فره‌وشی، ۱۳۹۷، ج. ۱/ص. ۲۰۹).

شکل ۲: زنجیره رنج

Figure 2: the chain of suffering

نه زنجیره تعاون و همکاری جمع‌محور در شکل ۳ نشان داده شده است.

شکل ۳: زنجیره تعاون

Figure 3: Cooperative Chain

۴-۵. قصه‌های زنجیروار؛ جاندارپنداری

قصه مذکور در این مقاله قصه‌ای جاندار و پویاست. در این گونه از قصه‌های عامیانه، مظاهر طبیعی زبان به گفت‌وگو و کنش انسانی می‌گشایند و مرز مشخص انسان بودن با

حیوانات و دیگر عناصر طبیعی فرو می‌ریزد و گویی همه ارکان هستی زبان می‌گشایند و در ارتباط با همدیگر، تساوی و تعادلی معنادار می‌بایند. این جاندارپنداری و روح‌بخشی به مظاهر طبیعی در اغلب قصه‌های عامیانه وجود دارد و نشان می‌دهد که انسان همواره در تلاش بوده است تا ترس و بیم خود از ناشناخته‌های هستی را با جاندارپنداری و هم‌ذات‌انگاری با آن‌ها نشان دهد. درحقیقت تنهایی و ترس از آن باعث شده است تا انسان حیوانات را به گفت‌وگو و کنش انسانی وادار کند و از این راه تنهایی خود و ترس ناشی از آن را تخفیف بخشد. در قصه‌های عامیانه که عنصر جاندارانگاری وجود دارد مخاطب کودک می‌تواند ارتباط و تعامل بهتری با عناصر هستی برقرار کند و از این مسیر هوش جانبی و تخیل خود را فرهیخته و توانمند سازد. در قصه پیرزن، کودک با روباه همانند یک انسان همراه می‌شود و در رفت‌وبرگشتی دایره‌وار با حیوانات و پدیده‌های طبیعی هم‌کلام می‌شود و از اینکه این حیوانات یا پدیده‌ها همچون آدمیان سخن می‌گویند، تعجبی نمی‌کند و جای هیچ سؤالی برای او نیست، زیرا در ذهن کودک، تمام پدیده‌ها یا حیوانات با انسان برابر هستند. از نظر بتلهایم کودک مرز مشخصی بین اشیا و جانداران نمی‌شناسد؛ هر چیزی که زنده باشد حیاتی دارد شبیه به ما انسان‌ها. اگر ما نمی‌فهمیم که سنگ‌ها، درخت‌ها و حیوانات چه می‌گویند از این روست که خودمان را چنانکه باید با آن‌ها هم‌ساز نساخته‌ایم. به نظر کودک که می‌خواهد جهان را بشناسد، طبیعی است که از اشیایی که کنجکاوی او را برمی‌انگیزند انتظار پاسخ داشته باشد و از آنجا که کودک خودمدار است، انتظار دارد که جانوران از چیزهایی حرف بزنند که واقعاً برایش پرمعنا هستند؛ همانطور که کودک با حیوانات واقعی یا عروسک خود حرف می‌زند. در تصور کودک، تنها حیوانات نیستند که احساس می‌کنند و می‌اندیشند، بلکه سنگ‌ها هم زنده‌اند. بنابر این استدلال می‌توان

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی‌فر و همکار

به راحتی باور کرد که اشیایی که قبلاً خاموش بوده‌اند شروع به حرف زدن کنند (همان، ص. ۵۸).

۵-۵. قصه‌های زنجیروار؛ درآمیختگی تخیل و واقعیت

علوم شناختی با تحلیل فرایند ادراک ذهنی انسان معتقدند که ترکیب واقعیت و تخیل در معرفت و آگاهی افراد نقش اساسی دارد. تخیل، دربردارنده شکلی از آگاهی و شناخت است که به ملزومات بیرونی نیازمند نیست و باعث می‌شود که فرایند درک با واسطه و مسافت کم‌تری، به مخاطب انتقال یابد. قوه تخیل کودکان بسیار قوی و پویاست به طوری که ارتباط و خوانش قصه‌های عامیانه برای کنار آمدن با این تخیلات و لذت بردن از آن‌ها، نقش مؤثری دارد. در قصه «پیرزن» واقعیت جهان و خلقت آن به طور غیرمستقیم با شکلی خیالی برای کودک مطرح می‌شود. به گفته فیشر «داستان خوب مانند داستان‌های عامیانه به مصورسازی نیازی ندارد، چراکه به معنا، سؤالات مهم ذهنی و قدرت تخیل باز می‌گردد» (فیشر، ۱۳۸۸-۱۳۸۹، ص. ۵۱). بتل‌هایم معتقد است: تخیلات، خلأهای بزرگی را که در ادراک کودک وجود دارد پر می‌کنند. این خلأها ناشی از ناپختگی تفکر و نبود آگاهی‌های مناسب است. قصه‌های عامیانه پس از آغاز زمینی و ساده خود به درون رویدادهای خیال‌گونه می‌رود، اما این گشت‌وگذارها، هر قدر هم دراز باشد، فرایند قصه — برخلاف ذهن ناآموخته کودک یا رؤیا — ناقص نمی‌ماند. قصه پس از آنکه کودک را به دنیای شگفتی‌ها برد، در پایان او را به شیوه‌ای بسیار اطمینان‌بخش به واقعیت باز می‌گرداند. این امر به کودک چیزی را می‌آموزد که در این مرحله از رشد خود بیش از هر چیز به دانستن آن نیاز دارد؛ اگر مدتی مقهور تخیل خود شده باشد اهمیتی ندارد، البته به شرط آنکه همیشه در بند آن نماند. کودک با شنیدن این قصه‌ها به شهود درمی‌یابد که این قصه‌ها غیرواقعی‌اند، اما غیرحقیقی نیستند

(بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۷۶، ۷۹، ۹۰). چنان که می‌بینیم در قصه «پیرزن» کودک به‌طور خیالی با روباه همراه می‌شود تا در یک گشت‌وگذار دایره‌وار و طولانی دُمش را پیدا کند و البته در این گشت‌وگذار خیالی با واقعیت شگفت‌انگیز جهان آفرینش با نظم و پیوستگی و هماهنگی خاصش، روبه‌رو می‌شود.

۵-۶. قصه‌های زنجیروار؛ کسب هویت مشترک

انسان موجودی اجتماعی است. عمل هر فردی در اجتماع در حق سایر افراد جامعه تأثیر مثبت یا منفی دارد. بیشتر قصه‌های عامیانه بر محور فرایند فردیت و قهرمان‌محوری تکیه دارند و قهرمان به‌منزله‌الگوی برتر در جامعه انسانی مورد توجه قرار می‌گیرد، اما نکته جالب در قصه‌های مسلسل برخلاف اکثر قصه‌های عامیانه و پریان، این است که قهرمانی در این قصه‌ها نمی‌بینیم و درحقیقت تمام اعضای قصه به‌هم پیوسته‌اند و رفتار هر کدام در زندگی و حیات دیگر اعضا تأثیرگذار است. جوزف کمپبل^۱ می‌گوید: در شکل زندگی، تمامیت — کمال انسان — در تک تک افراد نیست، بلکه در اجتماع است. اگر فرد تصمیم بگیرد از اجتماع ببرد، فقط ارتباط خود را با سرچشمه‌های هستی‌اش قطع کرده است. اگر انسان بتواند دیدگاه خود را گسترده کند طوری که این موجود وافرادی را هم دربرگیرد، آنگاه خود را بزرگ‌تر، متعالی‌تر، محفوظ‌تر و باشکوه‌تر خواهد یافت. نقش او هرچقدر هم کوچک باشد، در جامعه انسانی ضروری می‌نماید. وظایف اجتماعی باعث می‌شوند انسان مفید باشد (کمپبل، ۱۹۴۹، ترجمه خسروپناه، ۱۳۹۸، صص. ۳۸۳-۳۸۵). در قصه «پیرزن» می‌بینیم که همه موجودات سلسله‌وار برای رفع نیاز به همدیگر وابسته‌اند. بز برای تولید شیر به برگ درخت نیازمند است و درخت برای تولید برگ به آب نیاز دارد مرغ برای تولید تخم مرغ به گندم نیازمند است. مزرعه برای تولید گندم به باران. بنابراین، کودک با شنیدن این قصه پیوستگی

اعضای جامعه را به هم درک می‌کند و می‌آموزد که هر کدام از اعضای جامعه، از حیوانات گرفته تا پدیده‌های طبیعی همه در رفع نیازهای اجتماع نقش دارند و بدون وجود آن‌ها نقص پیش می‌آید. بنابراین، هر کسی در جامعه باید نقش خود را هر چند کوچک هم باشد به درستی انجام دهد تا خللی در اجتماع پیش نیاید. این پیوستگی و مشارکت زنجیری، نشان‌دهنده هویت مشترک همه موجودات است و تمرین جمع‌گرایی و همچنین بسط شخصیت کنشگر و جمع‌محور را بر کودکان تکلیف می‌کند. یکی دیگر از قصه‌های مسلسل با این شیوه پیوستگی اعضای جامعه، قصه زنجیروار کک و مگس است. این قصه را مارزلف با نام عزاداری نمونه معرفی کرده است (مارزلف، ۱۹۸۴، ترجمه جهاننداری، ۱۳۹۶، ص. ۲۵۴). این قصه به کودک یادآوری می‌کند که همه اعضای جامعه به هم وابستگی دارند و غم و ناراحتی برای هر موجودی غم و عذاب دیگر موجودات را به دنبال دارد. کودک با شنیدن این قصه احساس همدلی و نوع‌دوستی را درمی‌یابد.

کک و مگس و کلاغی می‌خواستند از رودخانه عبور کنند. کلاغ پرواز کرد و کک و مگس گفتند: ای رفیق! ما دل و جرئت نداریم، آب ما را می‌برد. آب کک را برد. مگس بر سرش خاک ریخت. کلاغ رفت نشست روی گوسفندی بال و پر خود را به هم زد و پریپر شد. گفت: مگس خاک بر سر، کلاغ پریپر، کک را آب برد. گوسفند هم دم خود را برید و رفت لب چشمه و پوزه را به آب گذاشت و گفت: کلاغ پریپر، مگس خاک بر سر، گوسفند دم بریده، کک را آب برد. چشمه چرک و خون شد. گفتاری آمد آب بخورد گفت: تو که آب پاک و شفاف بودی! چشمه گفت: وای کلاغ پریپر، مگس خاک بر سر، گوسفند دم بریده، چشمه چرک و خون. گفتار سرگشته و حیران شد و رفت پیش گاو. گاو گفت: ای گفتار تو که سالم بودی! گفتار گفت: وای مگس خاک بر سر،

کلاغ پریپر، گوسفند دم بریده، چشمه چرک و خون، من ناراحت و سرگشته، کک را آب برد. گاو زد خود را ناقص کرد. دهقان دید گاو سر و دوشش خون‌آلود است. گفت: ای گاو! چه شده؟ گاو گفت: ای وای مگس خاک بر سر، کلاغ پریپر، گوسفند دم بریده، چشمه چرک و خون، کفتار ناراحت و خسته، گاو سر و دست شکسته، کک را آب برد. دهقان پیر هم بیلی دستش بود، از فرط ناراحتی زد توی سرش و رفت خانه (فروه‌وشی، ۱۳۹۷، ج. ۱/ص. ۲۳۹).

۷-۵. قصه‌های زنجیروار؛ شناخت نمادین هستی

قصه‌های عامیانه مفاهیمی ژرف و عمیق دارند که این مفاهیم در پشت کلماتی نمادین نهفته‌اند. از نظر بتلهایم، کودکی که با قصه‌های پریان آشناست می‌فهمد که این قصه‌ها به زبان نمادها با او سخن می‌گویند نه به زبان واقعیات روزمره (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۸۹). نماد همواره نمایش چیزی از معنی است که در اثر پیوند ناخودآگاه خلاق انسان و محیط او به وجود می‌آید و رابطه‌ای عمیق میان فرد و اجتماع و طبیعت اطراف او ایجاد می‌کند. تاریخ نماد نشان می‌دهد که هر امری اعم از طبیعی مثل سنگ، فلز، گل، درخت، حیوانات، کوه‌ها یا مجرد مثل اعداد، اشکال هندسی، عقاید و ... می‌تواند ارزشی نمادین پیدا کند (شوالیه و گریران، ۱۹۰۶، ترجمه فضاییلی، ۱۳۷۹، ج. ۱/ص. ۳۵). نمادها بیانگر نیاز انسان به رهایی از هرگونه ناپختگی، سنگدلی و ایستایی بیش از اندازه و رهایی از هر گونه محدودیت در روند رشدش به مرحله‌ای عالی‌تر و تکامل‌یافته‌تر هستند. این نمادها محتویات ناخودآگاه را فراهم می‌کنند و از آنجا به خودآگاه راه می‌یابند و در آنجا به نمادهای فعال تبدیل می‌شوند (یونگ، ۱۳۷۷، ص. ۲۲۶). قصه «پیرزن» دربردارنده مفاهیمی عمیق از فرایند خلقت و آفرینش با بیانی نمادین است که گویا پاسخ‌گوی بسیاری از پرسش‌های کودکان است. بتلهایم می‌گوید:

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی‌فر و همکار

کودکان همچون فیلسوف‌های بزرگ به دنبال یافتن پاسخ به پرسش‌های ازلی و ابدی هستند. کودک از خود می‌پرسد: من کیستم؟ از کجا آمده‌ام؟ جهان چگونه پیدا شده؟ چه کسی انسان و حیوان‌ها را آفریده؟ منظور از زندگی چیست؟ پیداست که او درباره این پرسش‌ها نه به صورت انتزاعی، بلکه از زاویه ارتباطی که با خود او دارند می‌اندیشد. قصه‌های عامیانه و پریان برای این پرسش‌های عاجل پاسخ‌هایی دارند که کودک فقط با شنیدن قصه به آن‌ها پی می‌برد (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه شریعت‌زاده، ۱۳۹۲، ص. ۵۹).

رمزگشایی از کلمات نمادین در قصه پیرزن، ما را به نحو شگفت‌انگیزی به فرایند آفرینش و خلقت طبیعت و انسان، با نظم و پیوستگی ویژه‌ای رهنمون می‌شود. همان‌طور که محبوب می‌گوید: کهن‌ترین توجهی که به کیفیت آفرینش و ایجاد طبیعت و انسان شده به صورت افسانه‌ها و اساطیر است (محبوب، ۱۳۸۶، ص. ۱۲۲). در این زنجیره داستانی به رمزگشایی از کلمات نمادین به ترتیب از بالا به پایین می‌پردازیم: خداوند به منزله علت‌العلل هستی در قله و نوک این زنجیره داستان آفرینش است و روشن است که با اراده او جهان آفرینش خلق شده است. روباه از تپه‌ای به بالا می‌رود تا از خداوند درخواست کند بارانی نازل کند برای رویش و رشد گندم‌ها. این بالا رفتن به قول یونگ، صعود ناخودآگاه به نظرگاه والای «من» یعنی خودآگاهی فزاینده را نمادین می‌کند (یونگ، ۱۳۷۷، ص. ۴۳۰). خداوند دعای روباه را اجابت می‌کند و ابری آسمان را فرا می‌گیرد و باران نازل می‌شود. از نظر نمادین و بنابر تفسیر عرفانی، ابرها پرده نازکی هستند که دو طبقه عالم را از هم جدا می‌کنند و نقش ابرهای باران‌ساز و نمادگرایی آن به تمامی سرچشمه‌های باروری، از جمله باران مادی، وحی پیامبرانه و مظهریت خداوند وابسته است (شوالیه و گریبان، ۱۳۷۹، ج. ۲، صص. ۳۰-۳۲). در دانش اسطوره‌شناسی غالباً باران را میوه پیوند زمین و آسمان می‌دانند. برای

نمونه در اسرار مذهب الثوزی آمده است پس از آنکه همه چیز به وسیله آب پاک شد، از آسمان خواسته شد تا «باران بیارد» و از زمین خواسته شد تا «بارور شود» و این پیوند مقدس خدایان بود با یکدیگر. بدین ترتیب می‌توان باران را به منزله یک «راه حل» به معنای لغوی آن دانست (یونگ، ۱۳۷۷، ص ۴۳۴). با بارش باران مزرعه گندم سبز می‌شود و دانه می‌دهد. اکهارت^۹ می‌گوید: «تمامی غلات به گندم ختم می‌شوند. تمامی جواهرات به طلا و تمامی مخلوقات به انسان» (همان، ص ۲۹۹). دانه گندم سمبل خالق برای تولید بذر است. گندم همچنین سمبل خوشبختی، زندگی، فراوانی و علامت کشاورزی در پاییز است. در بین اعراب به منزله مایه حیات پرستش می‌شد. در سنت عرب، هنگامی که آدم از بهشت رانده شد، گندم را به منزله برترین غذا با خود به همراه آورد (جابر، ۱۹۶۲، ترجمه بقاپور، ۱۳۹۵، ص. ۱۷۲). پس گندم بشارتی است برای مایه حیات و سبب زندگی در جهان آفرینش. روباه گندم را برای مرغ می‌برد تا از او تخم مرغ بگیرد. در باورهای اساطیری برخی اقوام در موقع مرگ کسی مرغی را پای در منزل قربانی می‌کنند و اعتقاد دارند که مرغ روح متوفی را به خارج منتقل می‌کند (همان، ص. ۸۱). قربانی کردن مرغ برای ایجاد ارتباط با مردگان — رسمی در آفریقای سیاه — از همین نمادگرایی برخاسته است (شوالیه و گربران، ۱۹۰۶، ترجمه فضایی، ۱۳۷۹، ص. ۲۱۰). مرغ نمادی است از خلقت جان و روح انسان توسط خداوند. نمادگرایی کلی درباره تخم مرغ این است که تخم را به آفرینش هستی و به گونه‌گون شدن تدریجی اشکال ارتباط می‌دهد. تولد جهان از یک تخم مرغ، نظریه‌ای مشترک در میان یونانیان، مصری‌ها، هندوان، ویتنامی‌ها، چینی‌ها، ژاپنی‌ها، اندونزیایی‌ها و بسیاری دیگر از اقوام است. در عهد باستان انسان اولیه را زاده یک تخم مرغ می‌دانستند. بنا بر اعتقادات تبتی با اینکه تخم، آغازین نیست، اما خاستگاه تبار بشری است (همان، صص.

۳۲۲ - ۳۲۳). مرغ‌ها به پاس دریافت گندم، تخم‌مرغ را به روباه می‌دهند تا برای مرد زرگر ببرد. مرد جوان، نماد خود و تجدید حیات آن است؛ یک نیروی حیاتی خلاق و مسیر تازه‌ای برای روح که به لطف آن همه‌چیز سرشار از زندگی و ابتکار می‌شود (یونگ، ۱۳۷۷، ص. ۲۹۹). مرد زرگر حلقه‌ای برای دختران می‌فرستد. حلقه علامت یک وصلت، یک عهد، یک اشتراک، یک سرنوشت به‌هم‌پیوسته است و در مسیحیت نماد هم‌بستگی صادقانه‌ای است که به اختیار پذیرفته شده است. این حلقه با زمان و کیهان در ارتباط است (شوالیه و گریبان، ۱۳۷۹، ص. ۱۹، ۲۲). پس حلقه نمادی است از اتحاد زن و مرد با هم، چنانکه یونگ می‌گوید: اتحاد زن و مرد به‌صورت آداب نمادین ازدواج مقدس از همان آغاز در بطن اسرار ادیان باستانی قرار داشته است (یونگ، ۱۳۷۷، ص. ۱۹۸). دخترها برای درخت آب می‌فرستند. آب عنصر نخستین است که همه چیز از آن آفریده شده است و بنابراین یک نماد باستانی برای زهدان و باروری و همچنین نماد تطهیر و نوزایی بود (هال، ۱۹۱۷، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۰، ص. ۱۹۵). حاصل پیوند زن و مرد خلقت نوع انسان است و درخت درحقیقت نماد انسان است. «درخت آینه تمام‌نمای انسان و انگاره منحصر به فرد نسب‌شناسی آدمیان محسوب می‌شده است» (زمردی، ۱۳۸۷، ص. ۳۸). در قرون وسطی انسان را غالباً به درختی وارونه تشبیه می‌کردند که سرش را با ریشه درخت و تن و اندام‌هایش با تنه درخت و شاخه‌هایش قیاس کرده‌اند. زندگی از ریشه آن نشئت می‌گیرد و شاخه آن حاوی اکسیر طول عمر است (همان، ص. ۴۱). همچنین درخت نماد کیهان و منبع باروری و نماد دانش و حیات جاودانی بود (هال، ۱۹۱۷، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۰، ص. ۲۸۵). پس برگ درخت نمادی از دانش و خرد است که باعث حیات جاودانی برای بشر می‌شود. روباه برگ درخت را برای بز می‌برد تا از او شیر بگیرد. در هند ماده‌بز مادر جهان است.

روی هم رفته ماده بز ابزار فعل و انفعالات آسمانی به نفع زمین و حتی دقیق تر، نشانه کشاورزی و رویش است (شوالیه و گریبان، ۱۹۰۶، ترجمه فضایی، ۱۳۷۹، ج ۲/ص. ۹۲). بز به منزله نماد حیواناتی که سبب برکت و روزی برای انسان و طبیعت هستند مطرح است. همچنین این نکته که عدد بزها چهار است، خود در بردارنده راز تمامیت هستی است. چهار بنیان تمام اعداد است؛ چهار جهت اصلی، چهار فصل و عناصر اربعه آب، باد، خاک و آتش است (اشلی، ۱۹۹۶، ترجمه جلالیانی، ۱۳۷۹، ص. ۶۶). شیر طبیعتاً نماد فراوانی، حاصل خیزی و همچنین شناخت و در عرفان، مانند یک راه باطنی بود که سرانجام به جاودانگی می رسد. شیر را مشروب جاودانگی، نماد زندگی و آگاهی می دانند (شوالیه و گریبان، ۱۹۰۶، ترجمه فضایی، ۱۳۷۹، ج ۳/صص. ۱۱۶-۱۱۹). بر این اساس شیر به طور نمادین غذا و همچنین نوشیدنی است که به انسان زندگی، آگاهی و جاودانگی می بخشد. پیرزن در این قصه نماد خرد انسانی است، چراکه در شروع داستان، پرسش و کاوشی خردورزانه را باعث می شود. از نظر یونگ، پیرزن یاری رسان نماد شناخته شده اسطوره ها و افسانه های پریان است و بیانگر خرد جاودانه زنانه (یونگ، ۱۳۷۷، ص. ۴۳۲). نکته جالب توجه این است که اگر از پایین، زنجیره داستان را بررسی کنیم اولین خلقت مربوط به پیرزن است که نماد خرد انسانی است.

۸-۵. قصه های زنجیروار؛ طرح نقش مایه های مذهبی و فلسفی

بتلهایم می گوید قصه های عامیانه مملو از نقش مایه های مذهبی هستند، زیرا این قصه ها اغلب در دوران هایی به وجود آمده اند که مذهب مهم ترین بخش زندگی به شمار می رفت. به همین سبب، مستقیماً یا تلویحاً با مضمون های مذهبی سروکار دارند (بتلهایم، ۱۹۸۹، ترجمه بهروزنیا، ۱۳۸۵، ص. ۱۸). محمدرضا سرشار معتقد است که

طرح مسائل و مفاهیم مذهبی و مجردات علاوه بر آنکه باید با توجه به سن و سال و قدرت درک مخاطب کودک صورت گیرد، بلکه باید با شکل بیانی جذاب، گیرا و قابل حس و لمس همراه باشد. برای قابل‌فهم‌تر شدن و جذابیت بخشیدن به این گونه مسائل، بهترین راه همان تقلید از شیوه قرآن، یعنی طرح مسائل در قالب‌های قصه، تمثیل و قصه‌های تمثیلی است (حداد، ۱۳۸۲، ص. ۲۴۷). در قصه «پیرزن» ملاحظه می‌کنیم با زبانی ساده و بیانی کودکانه مفاهیم عمیقی مطرح شده است. مفاهیم عظیم قرآنی مربوط به خلقت و رستاخیز را در این قصه با زبان ساده مشاهده می‌کنیم. در سوره فاطر آیه ۹ آمده است: «و خداست آن که بادها را بفرستد که ابرها را انگیزد و آن ابر را ما به شهر و دیار مرده برانیم و به بارانش زمین را پس از خزان زنده گردانیم و حشر و نشر مردگان هم به قیامت همین‌گونه است». همچنین آیه ۴۸ سوره روم می‌فرماید: «خدا آن کسی است که بادها را می‌فرستد که ابر را در فضا برانگیزد، پس به هرگونه که مشیتش تعلق گیرد در اطراف آسمان متصل و منبسط کند و باز متفرق گرداند؛ آن‌گاه باران را بنگری که قطره‌قطره از درونش بیرون ریزد و چون به (کشتزار و صحرای) هر قومی از بندگانش که بخواهد فرو بارد به یک لحظه آن قوم مسرور و شادمان گردند». همچنین به نظر می‌رسد ما در این داستان مفاهیم فلسفی مثل برهان علیت و برهان نظم را می‌توانیم در شکلی ابتدایی و کودکانه مشاهده کنیم. به گفته فیشر داستان‌های سنتی و افسانه‌ها می‌توانند به کودکان کمک کنند تا از لابه‌لای پیچیدگی‌های داستان و زندگی، حساسیت فلسفی پیدا کنند (فیشر، ۱۳۸۸-۱۳۸۹، ص. ۱۰۰). علیت نوعی رابطه است میان دو شیء که یکی را علت و دیگری را معلول می‌خوانیم. تمام موجودات عالم از آنجا که ضعف وجودی دارند نیازمند علت هستند. البته باید توجه داشت که هر معلولی تنها از علتی خاص صادر می‌شود و نه هر معلولی. فلاسفه نظام و

ترتیب علل و معلولات را به حلقه‌های زنجیر که به ترتیب پشت سر یکدیگر قرار گرفته‌اند، تشبیه کرده‌اند. درنهایت علت و معلول‌ها به علتی منتهی می‌شوند که آن علت قائم به ذات است و قائم به علتی دیگر نیست (مطهری، ۱۳۶۵، صص. ۱۸۷-۱۹۲). در قصه «پیرزن»، چرخه زنجیره‌وار طبیعت به ما نشان داده می‌شود. همه موجودات برای رفع نیازشان زنجیره‌وار به همدیگر وصل هستند و به‌تنهایی نمی‌توانند نیاز خویش را برآورده کنند و هر کدام از موجوداتی که در این قصه نقش دارند، علتی برای موجود پایین‌تر و معلولی برای موجود بالاتر از خود هستند و درنهایت به خداوند که بی‌نیاز از هر علتی و علت‌العلل هستی است، وصل می‌شوند.

۶. نتیجه

قصه‌های مسلسل و دنباله‌دار مانند قصه «پیرزن»، که از قصه‌های مشهور در فرهنگ لرستان است، علاوه بر تقویت و اقلای حس پرسشگری و کنجکاوی کودکان و نوجوانان، توانایی و انرژی کافی دارند که قبل از هر چیز، اصل بنیادین علت و معلول را آموزش دهند و کودک را با خاصیت سببی پدیده‌ها آشنا و مأنوس کنند. این قصه‌ها می‌توانند نظام احسن هستی و انتظام منطقی آن را در ذهن کودک تثبیت کنند و مصالحه و هماهنگی طبیعی میان تمام پدیده‌ها را برای کودک به تصویر بکشند و همچنین او را برای مشارکت در کسب هویت جمعی و گروهی آماده کنند. قصه زنجیره‌وار «پیرزن»، کودکان را با پدیده ذهنی «تجزیه و تحلیل» آشنا می‌کند. بیم و ترس کودک را از مواجهه و ارتباط با دیگر موجودات و پدیده‌ها کم می‌کند و از طریق تشریح روابط علی، موجب می‌شود تا کودکان با مفهوم استدلال آشنا شوند و در نتیجه با اعتماد به نفس بیشتری به درک، شناخت و ارتباط با اطراف و موجودات پیرامونی، روی آورند. قصه‌های زنجیره‌وار ابزاری مناسب برای بیان و ترویج ارزش‌های مشترک و همچنین

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... _____ معصومه یاسمی‌فر و همکار

زبان مشترک انسان‌ها برای انتقال گزاره‌های اخلاقی، مذهبی، فرهنگی و تاریخی هستند. آن‌ها با بسط شخصیت و هویت جمعی کودک، او را برای ارتباط‌گیری با اطراف و شرکت در کسب هویت مشترک آماده می‌کنند و با طرح قواعد اخلاقی و ارزشی و نیز تأکید و اصرار بر تبعیت از آن‌ها، به کودکان جهان‌بینی، هویت مشترک، شخصیت فعال و ماهیت کنشگری می‌بخشند. تحلیل قصه «پیرزن» نشان داد که این‌گونه از قصه‌پردازی، حس تعلیق و انتظار کودکان را برمی‌انگیزد و کودک را برای شنیدن حلقه‌های بعدی قصه مشتاق می‌کند و بلوغ و توسعه فکری، پیش‌اندیشی، شناخت و ادراک کودک را متأثر می‌کند. نظم و توالی شکلی و البته محتوایی که در این‌گونه از قصه‌ها دیده می‌شود ضمن سامان‌دهی به آشفته‌گی‌های ذهنی کودک، موجب توسعه مهارت‌های اجتماعی و همچنین تقویت روحیه جمعی و بسط ظرفیت جامعه‌پذیری او می‌شود. آموزش و تدریس قصه‌های عامیانه زنجیری در مراکز آموزشی و پرورشی و تشریح متغیرهای توضیحی و تفسیری حاکم بر ساختار و بافتار آن‌ها، پیشنهاد مشخص این مقاله است.

پی‌نوشت‌ها

1. Fisher
2. Dlachaux
3. Ulrich Marzolph
5. Bruno Bettelheim
6. Shiller
7. Matsui
8. Joseph Campbel
9. Eckhart

۴. طبقه‌بندی اولریش مارزلف از قصه‌های عامیانه ایرانی:

- تا ۲۹۹ قصه‌های مربوط به حیوانات؛
- ۳۰۰ تا ۷۴۹ قصه‌های سحر و جادویی؛

- ۷۵۰ تا ۸۴۹ قصه‌های مربوط به اولیا و شخصیت‌های تاریخی و ماجراهای باورنکردنی؛
- ۸۵۰ تا ۹۹۹ قصه‌های مانند داستان کوتاه؛
- ۱۰۰۰ تا ۱۱۹۹۹ قصه‌های دیو ابله؛
- ۱۲۰۰ تا ۱۹۹۹ قصه‌هایی که جنبه شوخی دارند، شوخی‌ها و لطیفه‌ها؛
- ۲۰۰۰ تا ۲۳۹۹ قصه‌های مسلسل؛
- ۲۴۰۰ تا ۲۴۱۱ قصه‌های طبقه‌بندی‌نشده (مارزلف، صص. ۱۰، ۱۱).

منابع

- قرآن کریم (۱۳۸۴). مترجم: مهدی الهی قمشه‌ای. تهران: سازمان دارالقرآن کریم.
- اشلی، ج. (۱۹۹۶). *اعداد و تقدیر*. ترجمه م. جلالیانی (۱۳۷۹). تهران: زرین.
- بتلهایم، ب. (۱۹۸۹). *افسون افسانه‌ها*. ترجمه ا. شریعت‌زاده (۱۳۹۲). تهران: هرمس.
- بتلهایم، ب. (۱۹۸۹). *کودکان به افسانه نیاز دارند*. ترجمه ک. بهروزنیا (۱۳۸۵). تهران: افکار.
- حداد، ح. (۱۳۸۲). *مآخذشناسی توصیفی عناصر داستان ایرانی*. تهران: سوره مهر.
- حیدری، ع. (۱۳۹۲). *تحلیل قصه‌ای لکی برمبنای روان‌شناسی یونگ*. *مجله مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، ۱، ۴۹-۶۷.
- جایز، گ. (۱۹۶۲). *فرهنگ سمبل‌ها*. اساطیر و فولکلور. ترجمه م. بقاپور (۱۳۹۵). تهران: اختران.
- داد، س. (۱۳۷۱). *فرهنگ اصطلاحات ادبی*. تهران: مروارید.
- دلاشو، م. ل. (۱۹۵۰). *زبان رمزی قصه‌های پری‌وار*. ترجمه ج. ستاری (۱۳۶۶). تهران: توس.
- زمردی، ح. (۱۳۸۷). *نمادها و رمزهای گیاهی در شعر فارسی*. تهران: زوار.
- شوالیه، ژ. و گبران، آ. (۱۹۰۶). *فرهنگ نمادها*. ترجمه و تحقیق س. فضایی (۱۳۷۹). تهران: جیحون.
- فروه‌وشی، ب. (۱۳۹۷). *داستان‌های عامیانه لرستان*. به‌کوشش ن. نفیسی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی (مرکز پژوهش‌های ایرانی و اسلامی).

کارکردشناسی قصه‌های «زنجیروار» در رشد فکری... معصومه یاسمی فر و همکار

- فیشر، ر. (۲۰۰۸-۲۰۰۹). *آموزش تفکر*. ترجمه غ.ع. سرمد (۱۳۸۸-۱۳۸۹). تهران: گاج.
- کمپبل، ج. (۱۹۴۹). *قهرمان هزارچهره*. ترجمه ش. خسروپناه (۱۳۹۸). مشهد: گل آفتاب.
- گوستاو یونگ، ک. (۱۹۸۸). *انسان و سمبول‌هایش*. ترجمه م. سلطانیه (۱۳۷۷). تهران: جامی.
- ماتسویی، ت. (۱۹۸۴). *ویرایش کتاب‌های کودکان*. ترجمه گ. امامی (۱۳۶۳). تنظیم از آ. جعفرنژاد. تهران: چاپ آتلیه.
- مارزلف، ا. (۱۹۸۴). *طبقه‌بندی قصه‌های ایرانی*. ترجمه ک. جهانداری (۱۳۹۶). تهران: سروش.
- محبوب، م.ج. (۱۳۸۲). *ادبیات عامیانه ایران*. به کوشش ح. ذوالفقاری. تهران: چشمه.
- مطهری، م. (۱۳۶۵). *آشنایی با علوم اسلامی، منطق، فلسفه*. تهران: صدرا.
- هال، ج. (۱۹۱۷). *فرهنگ‌نگاره‌ای نمادها در شرق و غرب*. ترجمه ر. بهزادی (۱۳۸۰). تهران: فرهنگ معاصر.
- یاسمی فر، م.، سپه‌وندی، م.، و خسروی‌شکیب، م. (۱۳۹۸). بررسی فرایند بلوغ کودکان در قصه پریان آهوی شل با تأکید بر نظریات برونو بتلهایم. *فرهنگ و ادب عامه*، ۳۰، ۱۰۱-۱۲۴.

References

- Ashley, J. (2000). *Numbers and destiny* (translated into Farsi Mahyar Jalaliani). Zarrin.
- Bettelheim, B. (2006). *Children need myths* (translated into Farsi Kamal Behrooznia). Afkar.
- Bettelheim, B. (2013). *The enchantment of myths* (translated into Farsi Akhtar Shariatzadeh). Hermes.
- Campbell, J. (1949). *The hero of Hazareh Chehreh* (translated into Farsi by Shadi Khosropanah). Gol Aftab.
- Dad, S. (1993). *Dictionary of literary terms*. Morvarid Publications.
- Delashoo, M. L. (1988). *The cryptic language of fairy tales* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Toos.
- Elahi Ghomshei (trans.) (2005). *The Holy Quran*. Dar ol-Quran Karim Organization.
- Farahvashi, B. (2018). *Lorestan folk tales* (in Farsi). Center for the Great Islamic Encyclopedia.
- Fisher, R. (2009-2010). *Thinking training*. Gage.

- Gustav Jung, C. (1999). *Man and his symbols* (translated into Farsi by Mahmoud Soltanieh). Jami Publications.
- Haddad, H. (2003). *Descriptive bibliography of Iranian story elements*. Sureh Mehr Publishing Company.
- Hall, J. (2001). *Dictionary of symbols in East and West* (translated into Farsi by Roghayeh Behzadi). Contemporary Culture.
- Heidari, A. (2013). Analysis of Laki stories based on Jung's psychology. *Journal of Child Literature Studies*, 4(1), 49-67.
- Jobs, G. (2016). *The culture of symbols: mythology* (translated into Farsi by Mohammad Reza Baqapour). Akhtaran.
- Knight, J., & Gerbran, A. (2000). *Culture of symbols* (translated into Farsi by Soodabeh Fazaili). Jeyhun.
- Mahjoub, M. (2003). *Iranian folk literature* (edited by Hassan Zolfaghari). Cheshmeh Publishing.
- Marzef, U. (2017). *Classification of Iranian stories* (translated into Farsi by Kikavous Jahandari). Soroush.
- Matsui, T. (1984). *Editing children's books* (translated into Farsi by Goli Emami). Printing Atelier.
- Motahari, M. (1986). *Introduction to Islamic sciences, logic, philosophy* (in Farsi). Sadra.
- Yasamifar, M., Sepahvandi, M., & Khosravi Shakib, M. (2019). The analysis of 'silent city' through the journey of the hero archetype suggested by Joseph Campbell. *Bimonthly of Folk Culture and Literature*, 7(30), 101-124.
- Zomordi, H. (2008). *Plant symbols and symbols in Persian poetry* (in Farsi). Zavar.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی